

Михайло КРАСИКОВ
Харків
Анна НІКОЛАЄВА
Київ

СТУДЕНТСЬКА "МАГІЯ" ЯК СПОСІБ АУТОКОМУНІКАЦІЇ

У статті розглянуто семантику, прагматику і комунікативний аспект "студентської магії". Досліджується як специфічне, так і неспецифічне для передекзаменаційної ритуалістики, зокрема йдеться про апотропеїчні засоби традиційної народної культури, які широко використовуються у студентській субкультурі. Стаття базується на польових етнографічних матеріалах, записаних авторами від сучасних українських студентів та випускників вищих навчальних закладів різних років.

Ключові слова: семантика, "студентська магія", передекзаменаційна ритуалістика, аутокомунікація, табуація, прикмета.

Студентська магія неодноразово ставала об'єктом наукового аналізу, у тому числі авторів даної статті¹. Серед журналістів, здається, тільки лінивий не писав про студентські прикмети та забобони. Інтернет переповнений як переліками передекзаменаційних табуацій, так і з більшою або меншою серйозністю викладеними прескрипціями для студентів. До речі, ці інтернет-джерела є одним із шляхів розповсюдження фольклорної інформації, зокрема й щодо передекзаменаційної ритуалістики, тому досліднику їх варто вивчати так само ретельно, як і матеріали, зібрані шляхом традиційного опитування².

У цій розвідці нам хотілося б, досліджуючи семантику та прагматику того, що називають "студентською магією", з'ясувати комунікативний аспект даного феномену. Обмежимося тільки колом сесійних прикмет, повір'їв і ритуалів магічного та мантичного характеру, хоча такі обрядодії, як "Посвячення у студенти" (неофіційне), "Поховання Словника", "Екватор" (або "1001 ніч"), святкування захисту диплому та деякі інші теж містять елементи "надприродного впливу" на перебіг подій³.

На перший погляд, за структурою студентські *"ритуали повернення удачі"* нічим не відрізняються від тих, які тисячоліттями виконуються у традиційних культурах: жертва, звернення до Божества (чи іншої Сили), спрямування дій надприродного помічника на виконання бажаного "замовлення". Наприклад, "у Харківському аерокосмічному університеті імені Жуковського є така традиція: перед екзаменом взяти повну бутылку пива, не порожню, – викинути з балкона і з відкритою заліковою книжкою закричати: "Шара, прийди!!!"⁴. Інформант додає: "А ще в нас є на території самого ХАІ (Національний аерокосмічний університет ім. М.Є.Жуковського "Харківський авіаційний інститут" – прим. авт.) пам'ятник Шарі. Цілоком такий справжній пам'ятник Шарі. На ньому написано: "Шара, прийди!" Да, не все труди студентів, кароче, шо-то такое, Шара..., ми всі також ллємо пиво, а ще кидаємо дрібні гроші, копійки туду перед екзаменом"⁵.

Ритуал виклику "Шари" у більшості найхарактерніших його варіантів, зокрема й обрядодії, що відбуваються у ХАІ, був детально проаналізований у статтях М.Красикова⁶, і висновок автора був такий: студентську ритуалістику треба розглядати як феномен *сміхової та ігрової культури*⁷, це не справжня магія, а *гра у магію, гра з Долею*, хоча гра за усіма класичними правилами.

Звісно, ніхто не проводив ніколи опитування серед тих, хто викликав "Шару", щоб з'ясувати, кому вона допомогла, а кому ні. Зрозуміло, при вдалому закінченні іспиту, якщо студент був до нього погано готовий, "щасливий збіг обставин" можна приписати саме втручання Шарі, так ласкаво запрошеної напередодні. Втім, навіть у цьому випадку більшість наших співбесідників – харківських студентів – не сприймають всерйоз Шару як "студентську богиню",

а до її "культу" ставляться як до чудового засобу зняття стресу перед екзаменом. Чого більше – серйозної прагматики чи гри у наступних рекомендаціях: "На сесии перед первым экзаменом, выходя из общежития, на первых встретившихся трёх перекрестках бросить пять копеек со словами: "Уплатено!" После двенадцати часов ночи взять пустую банку и веник, потом бегом по коридору общежития – делаешь вид, как будто загребаешь в банку со словами: "Халява, приди!" После банку накрыть на ночь зачеткой. Утром перед экзаменом открыть ту страничку над банкой со словами: "Халява, пошли!!", – закрыть зачетку и никому не показывать, открыть её только перед преподавателем"⁸. До речі, цей текст може цілком успішно функціонувати не як "інструкція до дії", а як жартівливий наратив, на зразок прескрипції: "Если преподаватель пожал тебе руку, не мыть до экзамена – к удаче"⁹. Навряд чи знайдеться настільки забобонний студент, який би став дотримуватися цього припису.

Діалог із квазі-суб'єктом (а фактично – монолог) є специфічною формою аутокомунікації, зрозуміло, дуже важливою у психотерапевтичному плані. Тому слово "магія", коли ми говоримо про студентську ритуалістику, варто писати у лапках. Справді, чи є "магом" дівчина, яка з п'ятчком під лівою п'ятою¹⁰ (фонетичним асоціантом п'ятірки) шкандибає на екзамен? Чи справді вірять у магічну силу саме п'яти вигуків "Халява, пріди!"¹¹ студенти, які опівночі кричать ці слова, висунувши заліковку у квартиру? Наскільки впевнена у дієвості своїх магічно-мантичних дій студентка-економістка, яка напередодні іспиту готова себе "бити по руке крапивою – и сколько будет волдырей, такой номер билета и попадётся?"¹²

Студент може не вірити ні в яку "магію", а все-таки "в ніч перед екзаменом покласти під подушку відкриті конспекти"¹³, як і підручники¹⁴, або і те, і друге¹⁵ – про всяк випадок. Іноді вважається, що треба заснути над конспектом, сидячи за столом: "Когда хочешь выучить конспект перед экзаменом, надо заснуть на нём, часам к 6 утра вытащить и, возможно, тебе не попадется вопрос, над которым ты заснул"¹⁶. Дане повір'я цікаве тим, що воно відрізняється від загальновідомого трактування: сон над конспектом – "гарантія" "магічного" перетікання знань із конспекта у голову студента.

Якщо інформант зізнається, що перед входом до екзаменаційної аудиторії він промовляє: "Калдуй, баба, калдуй, дід, закалдований ведмідь, я хочу поллучіти п'ятірку"¹⁷, – ми розуміємо, що це не справжнє замовляння, а доречно згадана умовна дитяча фольклорна формула, аби підбадьорити себе "у страшну хвилину".

Спеціальна "Молитва студента"¹⁸, відома у кількох варіантах, лише за деякими формальними ознаками є молитвою (як і "Молитва солдата"¹⁹), а, по суті, є звичайним жартівливим твором, і читання чи переписування його прекрасно поліпшує настрій. Аналогом "Молитви студента" може бути насправді будь-який текст, якому надається якесь особливе значення. Наприклад, Л.Белогурова розповідала: "У нас с подругой к 3 курсу выработался свой собственный предэкзаменционный ритуал: на ночь мы хором, как молитву, читали Тютчева, главным образом, из-за строчки "а завтра быть чему – то будет!" и утром слегка душились особенными "счастливыми" духами. Однако рассказывать об этом тогда мы бы не стали никому"²⁰.

Пародійний (жартівливий) характер сесійної ритуалістики добре розуміють самі студенти, про що свідчить такий спогад: "Каждый год перед сессией мой сосед Лёшка вешал на двери нашей комнаты в общежитии одну и ту же картинку: на ней была нарисована "Смерть с косой" и подпись: "Сессия!!!". Перед каждым экзаменом он подходил к двери, прикладывал руку к картинке и просил, чтобы сессия закончилась. И как обидно нам ни было, сессия всегда заканчивалась строго по расписанию у деканата, но традиция есть традиция!"²¹ Молодіжне слівце "*прикол*", здається, з успіхом пояснює мотиви поведінки Олексія.

Звернемо увагу й на дискурс у наступному свідочстві: "Перед любым важным событием, вроде контрольной, зачёта и сессии, мы за день до этого собирались после пар в пустой аудитории, зажигали свечи и *делали вид*, будто мы медитируем. *Никакого потустороннего смысла, конечно, мы в это не вкладывали, однако выглядело очень забавно.* Пару раз даже действительно помогало, когда мы, не готовясь, сдавали экзамен чуть ли не на отлично" (курсив наш – *авт.*)²².

Коли ж студент перед іспитом читає "Отче наш" чи якусь іншу справжню молитву або переписує її і кладе у кишеню, або йде до церкви і ставить свічку святому, або на ніч під

подушку кладе іконку з ликом, наприклад, Сергія Радонежського²³, тут нема ніякої "студентської магії": віруюча (православна) людина так зазвичай робить при будь-якій іншій складній ситуації. Врешті-решт, і звичайна релігійність для багатьох значною мірою є феноменом аутокомунікації, а усе зовнішнє (сакральна споруда, церковна атрибутика, обрядність) – лише допоміжні засоби для спілкування з глибинами власного "Я".

Розглянемо деякі усталені приписи "правильної поведінки" під час сесії. Загальновідомо: "Нельзя кушать или жевать что-то, когда учишь экзаменационный материал – считается, что таким образом съедаешь ум, мысли и т.п. Нельзя стричь ногти, волосы – ум укорачиваешь"²⁴.

Зазначимо, що перша заборона не є тільки передекзаменаційною і не є суто студентською – вона широко розповсюджена по всій Україні й має відношення до будь-якої людини. Друга заборона теж надзвичайно популярна – і не тільки серед студентів, але й серед старших школярів. Втім, вона може у деяких районах сприйматися й як власне студентська: "В мене є друг, він зараз навчається на другому курсі, так він, коли приїхав у село, я йому кажу: "Вовчик, а чо ти не стрижеся?" А він говорить: "Так сесія ж!" Ото ж він і не стригся, ходив. Правда, із нього там всі сміялися, що він не постригся, але він не стригся, ходив і не брився навіть, ходив... через те, ну, говорив, що не можна стригтись і бритися, потому що сесія у нього йде, тобто він не складе удачно свої іспити, якщо зробить це"²⁵.

Об'єднується ця оберегова дія й із загальновідомою забороною мити голову протягом сесії, щоб "не вимити знання".

Апотропейчний сенс цього табу прозорий і базується на симільному принципі. Заборона вкорочувати волосся на певний (відповідальний) період, як і обов'язкове підстригання налісо здавна маркуються у різних культурах та субкультурах. Однак замислимося: яка комунікативна спрямованість описаних вище дій? Суб'єкт спрямовує зусилля на збереження свого "Я" у недоторканості. Звідси – й прескрипція не змінювати "щасливий одяг" (якщо такий з'являється) під час сесії. Ще одна відома рекомендація – "... в день екзамена ні в якому разі не заправляти постель"²⁶. Пов'язана вона також із внутрішнім небажанням "ініціанта" щось змінювати у своєму щасливому (зранку) світі.

Додержування прикмет – теж насправді сфера аутокомунікації. Це добре вловлено у приповідці: "Хто приміча, той і відповіда", – тобто людина, яка нехтує "загальноновизначеними" прикметами і пересторогами, є вільною від покарання – на відміну від тієї, яка, знаючи прикмету, іноді наважується вчинити на свій розсуд.

Наприклад, є правило (хороша прикмета): коли йдеш на екзамен, "завжди казати, що нічого не знаєш"²⁷. Це робиться, щоб ніхто не зурочив, позаздривши. Однак у традиційній народній культурі вважається, що людина може зурочити себе й сама (саме для цього стукають по дереву, кажуть "тьфу-тьфу!", раптово сказавши про себе щось схвальне, чимось похизувавшись). Тобто і у такій комунікативній дії, спрямованій начебто назовні, виявляється аутокомунікаційний аспект. Нічим іншим як псевдо-діалогом є традиція, згідно з якою під час іспиту "родичі чи друзі повинні студента називати лайливими словами, тоді екзамен здасть на відмінно"²⁸ (цей традиційний засіб вербальної магії спрямований на захист від уроків; ритуальна лайка, як відомо, допомагає і від нечистої сили).

Багато заборон стосується маніпуляцій із заліковою книжкою: "... нельзя было ронять зачетку – это означало неудачную сдачу экзамена. Еще нельзя было смотреть чужую зачетку. Особенно двошника, так как это означало, что есть возможность провалить экзамен"²⁹, "перед сесією нікому не давала в руки свою залікову книжку"³⁰. Тут ми бачимо вкорінені у традиційному світогляді уявлення, пов'язані із "магічним мисленням" за законом уподібнення: падіння (фізичне) заліковки може спровокувати "падіння" (метафізичне) на іспиті (відома паралель – у акторській субкультурі: падіння тексту ролі віщує "провал" на прем'єрі, тому на текст, що впав, актор терміново сідає); дивлячись у "погану" заліковку, можна уподібнитися двійчнику (взагалі ж заборона дивитися у чужу заліковку пов'язана з повір'ям, що *той, хто дивиться*, може "зурочити" хороші оцінки її власника). Отже, і тут вектор комунікації спрямований у першу чергу на суб'єкта дії.

Зустрічаються забобонні студенти, які вірять, що навіть викладач – до тієї хвилини, коли йому треба виставляти оцінку, не повинен дивитися у заліковку, щоб не зурочити. До одного з авторів статті прийшов на екзамен студент-політехнік і відбувся такий діалог:

– А Ви без залікової?

– Там... *есть где-то... Чтоб не сглазить!*

Залікова книжка була у нього у рюкзаку на задній парті.

Варто зупинитися також на наступній дії студента перед іспитом, а саме: ввечері перед іспитом прописувати олівцем назву предмету і бажану оцінку, а перед безпосереднім заліком/ іспитом стирати її³¹. Тут ми спостерігаємо програмування себе на отримання бажаного результату.

До речі, заліковка, перев'язана червоною ниткою, – не тільки засіб збереження пійманої "халяви", а й оберег від зурочення.

Апотропеїчні засоби традиційної народної культури взагалі широко використовуються у студентській субкультурі³². Так, достатньо відомі приписи – на екзамен щось із білизни (найчастіше – майку) надівати навиворіт, заколювати булавки "під воротничок"³³ – розповсюджені засоби захисту від уроків (особливо маленьких дітей)³⁴. Використання амулетів під час складання іспиту теж має коріння у традиційності, причому найархаїчнішій. М.М.Красикову (як, мабуть, багатьом викладачам) траплялися студентки, які приходили на екзамен з якоюсь пухнастою іграшкою (білочкою, зайчиком тощо) і відповідали, міцно тримаючи її у руках. Звісно, така "комунікація" з мовчазним "другом" є чудовим засобом самозаспокоєння.

Для тих, хто серйозно сприймає студентську магію як "керівництво до дії", актуальним є табу: "Не рассказывать приметы, которыми пользуешься сам, иначе они не сработают"³⁵. І у цьому випадку ми спостерігаємо аутокомунікацію. Однак студенти зазвичай не роблять секрету зі своїх прикмет та "магічних" дій.

Отже, студентська "магія", маючи значною мірою ігровий характер, не передбачає суворой прагматики як неодмінного досягнення бажаного результату у разі виконання певних дій та виголошення певних вербальних формул або дотримання певних заборон. Як не дивно, тут головне не результат, а процес, тобто зняття нервової напруги, відчуття психологічного комфорту.

¹ Див.: Красиков М.М. Обрядово-зрелищные формы смеховой культуры современного украинского студенчества. (К постановке проблемы) // Докса: зб. наук. пр. з філософії та філології. – Одеса, 2006. – Вип. 6: Семантичні й герменевтичні виміри сміху. – С. 61–69; Красиков М.М. "Шара, приди!" (Современная студенческая магия как феномен игровой культуры) // Славянская традиционная культура и современный мир. Вып. 12. Социальные и эстетические нормативы традиционной культуры: сб. науч. ст. – М., 2009. – С. 164–199; Красиков М.М. "Шара, приди! Шара, приди!!!" (О современной студенческой магии) // Universitates. Наука и просвещение. – 2009. – № 4. – С. 88–99; Красиков М.М. "Шара, приди! Шара, приди! Шара, приди!" (Об одном современном студенческом ритуале) // Народна культура українців: життєвий цикл людини. Історико-етнологічне дослідження у 5 т. Т. 2: Молодь. Молодість. Молодіжна субкультура. – К., 2010. – С. 389–430; Ніколаєва А.В. Вірування у повсякденному житті українців (кінець ХХ – початок ХХІ ст.). – Харків, 2009. – С. 15, 33–34.

² Див.: Научное знание в условиях Интернета. [Форум. Ответы на вопросы редколлегии] // Антропологический форум. – СПб., 2011. – № 4. – С. 65–69; Красиков М.М. Интернет как парта (студенческая эпиграфика в сети) // Интернет и фольклор: сб. ст. – М., 2009. – С. 170–179.

³ Див.: Красиков М.М. Обрядово-зрелищные формы...; Красиков М.М. Студенческая проходка: между праздником и ритуалом // IX Конгресс этнографов и антропологов России: тез. докл. Петрозаводск, 4–8 июля 2011 г. – Петрозаводск, 2011. – С. 106–107.

⁴ Зап. Ніколаєва А.В. 03.02.07 від Іванського Андрія Сергійовича, 1988 р. нар., випускника 2011 р. ф-ту систем управління літальних апаратів Національного аерокосмічного університету ім. М.Є.Жуковського "Харківський авіаційний інститут".

⁵ Там само.

⁶ Див.: Красиков М.М. "Шара, приди!" (Современная студенческая магия как феномен игровой культуры)...; Красиков М.М. "Шара, приди! Шара, приди!!!" (О современной студенческой магии)...; Красиков М.М. "Шара, приди! Шара, приди! Шара, приди!" (Об одном современном студенческом ритуале)...

⁷ Див.: Красиков М.М. Смеховой мир современного студенчества // VI конгресс этнографов и

антропологов России, 28 июня – 2 июля 2005 г.: тез. докл. – СПб., 2005. – С. 87; Красиков М.М. "Шара, приди!" (Современная студенческая магия как феномен игровой культуры)...; Krasikov M. Ukrainian Student Subculture as Mirrored in Epigraphy // Етнічна історія народів Європи: зб. наук. пр. – К., 2005. – Вип. 18. – С. 73–79. Красиков М.М. Студенческая субкультура в зеркале эпиграфики // Народна культура українців: життєвий цикл людини. Історико-етнологічне дослідження у 5 т. Т. 2. Молодь. Молодість. Молодіжна субкультура. – К., 2010. – С. 352–388; Красиков М.М. "Здесь было зверски убито время!" (Современное студенчество сквозь призму эпиграфики) // Антропологический форум. – 2011. – № 14. Online. – [Електронний ресурс]. Режим доступу: <http://antropologie.kunstkamera.ru/14online/> С. 160–234; Красиков М.М. Фольклорный образ студента как феномен смеховой культуры (на материале украинских записей конца XX – начала XXI в.) // Славянская традиционная культура и современный мир: Комплексные исследования традиционной культуры в постсоветский период: сб. науч. ст. Вып. 14. – М., 2011. – С. 341–363.

⁸ Зап. Огородник О.М. 06.10.06 від Іванова Костянтина Олександровича, 1966 р. нар., випускника 1989 р. ф-ту радіотехніки Харківського інституту радіоелектроніки. (З архіву М.М.Красикова).

⁹ Там само.

¹⁰ Зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Вінди Карини Олександрівни, 1989 р. нар., випускниці 2012 р. ф-ту банківської справи, обліку та фінансів Харківського інституту банківської справи Університету банківської справи НБУ; зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Капран Ірини Олександрівни, 1988 р. нар., випускниці 2011 р. геолого-географічного ф-ту Харківського національного університету ім. В.Н.Каразіна.

¹¹ Зап. Боримський А.В. 02.06.09 від Камова Євгена Валер'євича, 1985 р. нар., студента юридичного ф-ту Курського інституту соціальної освіти. (З архіву М.М.Красикова); зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Вуса Олега Володимировича, 1993 р. нар., студента 3 курсу ф-ту міжнародного бізнесу Київського інституту міжнародних відносин.

¹² Зап. Печайко Д.К. 04.06.09 від Пономаренко Юлії Володимирівни, 1988 р. нар., студентки 4 курсу ф-ту економіки та підприємництва Харківської національної академії міського господарства. (З архіву М.М.Красикова).

¹³ Зап. Власенко М.О. 10.12.12 від Горщарук Дар'ї Сергіївни, 1995 р. нар., студентки 1 курсу економічного ф-ту Національного технічного університету "Харківський політехнічний інститут" (НТУ "ХПІ"). (З архіву М.М.Красикова).

¹⁴ Зап. Крамаренко Є.І., Львов А.С. 05.10.10 від Львової Раїси Григорівни, 1961 р. нар., випускниці 1983 р. фізико-математичного ф-ту Харківського національного педагогічного університету ім. Г.С.Сковороди. (З архіву М.М.Красикова).

¹⁵ Зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Рейзнер Анни Євгенівни, 1992 р. нар., студентки 4 курсу ф-ту славістики і міжнародних відносин Київського славістичного університету; зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Стасюк Анни Сергіївни, 1992 р. нар., студентки 2 курсу філологічного ф-ту Волинського національного університету ім. Лесі Українки.

¹⁶ Зап. Красиков М.М. 01.12.12 від Фофанової Юлії Володимирівни, 1979 р. нар., випускниці 1999 р. Харківського технікуму медичного обладнання.

¹⁷ Зап. Ніколаєва А.В. 26.01.07 від Приліпко Людмили Григорівни, 1958 р. нар., випускниці 1990 р. бібліотечно-бібліографічного ф-ту Харківського інституту культури.

¹⁸ Див.: Красиков М.М. Студенческая субкультура в зеркале эпиграфики // Народна культура українців: життєвий цикл людини. Історико-етнологічне дослідження у 5 т. Т. 2. Молодь. Молодість. Молодіжна субкультура. – К., 2010. – С. 365–366.

¹⁹ Див: Там само. – С. 366–367.

²⁰ Самозапис 23.10.10 Белогурової Лариси Василівни, 1958 р. нар., випускниці 1983 р. біологічного ф-ту Харківського державного університету ім. О.М.Горького. (З архіву М.М.Красикова).

²¹ Зап. Альохіна Є.А. 15.12.10 від Кулика Євгена Георгійовича, 1988 р. нар., випускника 2010 р. природоохоронного ф-ту Харківської національної академії будівництва та архітектури. (З архіву М.М.Красикова).

²² Зап. Корнєєва І. 20.11.12 від Новікова Євгена Миколайовича, 1990 р. нар., випускника 2012 р. ф-ту дизайну Київського національного університету технологій та дизайну. (З архіву М.М.Красикова).

²³ Зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Дорожко Вікторії Юріївни, 1993 р. нар., студентки 2 курсу фінансового ф-ту Харківського національного економічного університету імені Семена Кузнеця.

²⁴ Зап. Гриб А.С., Жихарева О.І. 09.05.06 від Хоменка Євгена Петровича, 1983 р. нар., випускника 2004 р. юридичного ф-ту Київського національного торгівельно-економічного інституту. (З архіву М.М.Красикова).

- ²⁵ Зап. Ніколаєва А.В. 03.02.07 від Вакуленка Василя Юрійовича, 1987 р. нар., студента 3 курсу історичного факультету Київського національного університету ім. Тараса Шевченка.
- ²⁶ Зап. Ніколаєва А.В. 24.01.07 від Леонтьєвої Антоніни Миколаївни, 1950 р. нар., випускниці 1976 р. ф-ту української філології Харківського державного педагогічного інституту ім. Г.С.Сковороди.
- ²⁷ Зап. Красиков М.М. 10.12.10 від Іллі Олександровича Васькіна, 1991 р. нар., студента 2 курсу енергомашинобудівного ф-ту НТУ "ХПІ".
- ²⁸ Зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Грановської Вікторії Яківни, 1992 р. нар., студентки 4 курсу факультету культурології Харківської державної академії культури.
- ²⁹ Зап. Пушкарська Т. 01.12.12 від Костянтина Андрійовича Сосницького, 1988 р. нар., випускника 2011 р. ф-ту технології органічних речовин НТУ "ХПІ". (З архіву М.М.Красикова).
- ³⁰ Зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Грановської Вікторії Яківни, 1992 р. нар., студентки 4 курсу факультету культурології Харківської державної академії культури.
- ³¹ Зап. Ніколаєва А.В. 22.01.14 від Пилипенко Ірини Ігорівни, 1988 р. нар., випускниці 2011 р. факультету менеджменту Харківського національного університету міського господарства імені О.М.Бекетова.
- ³² Див: Красиков М.М. Границы субкультур // VIII Конгресс этнографов и антропологов России: тез. докл. Оренбург, 1–5 июля 2009 г. – Оренбург, 2009. – С. 272.
- ³³ Зап. Крамаренко Є.І., Львов А.С. 05.10.10 від Львової Раїси Григорівни, 1961 р. нар., випускниці 1983 р. фізико-математичного ф-ту Харківського державного педагогічного інституту ім. Г.С.Сковороди. (З архіву М.М.Красикова).
- ³⁴ Див.: Ніколаєва А. Система символічного захисту від уроків у повсякденному житті українців // Етнічна історія народів Європи: зб. наук. пр. Вип. 39. – К., 2013. – С. 86–94.
- ³⁵ Зап. Красиков М.М. 10.12.10 від Васькіна Іллі Олександровича, 1991 р. нар., студента 2 курсу енергомашинобудівного ф-ту НТУ "ХПІ".

В статье рассматриваются семантика, прагматика и коммуникативный аспект "студенческой магии". Изучается как специфическое, так и неспецифическое для предэкзаменационной ритуалистики, в частности, речь идет об апомропейческих средствах народной культуры, которые широко используются в студенческой субкультуре. Статья базируется на полевых этнографических материалах, записанных авторами от современных украинских студентов и выпускников высших учебных заведений разных годов.

Ключевые слова: семантика, "студенческая магия", предэкзаменационная ритуалистика, аутокоммуникация, табуация, примета.

The article deals with semantics, pragmatics and communicative aspects of "student's magic." Specific and non-specific pre-exam rituals were studied, in particular the case of apotropaic's facilities in folk culture, which is widely used in the student's subculture. This analysis is based on ethnographic field materials.

Keywords: semantics, "student's magic", pre-examination ritual, autocommunication, taboo, omen (sign).